

M. SCOTT PECK VE MANEVİ TEKAMÜL AŞAMALARI TEORİSİ

 Mustafa ULU^a

Öz

M. Scott Peck, din ile bilim, özellikle de psikoloji bilimi arasındaki ilişki konusunda otorite olarak kabul edilen isimlerden birisidir. 1992 yılında Peck, APA tarafından “psikiyatri alanında bir eğitimci, araştırmacı ve klinisyen olarak gösterdiği üstün başarı nedeniyle” seçkin bir psikiyatrist öğretim görevlisi olarak seçilmiştir. Çalışmalarının ortak vurgusu, bilim ve din düalizmi arasında kalan ve manevi krizlerine çözüm arayan insanlara bilim ve dini birleştirmenin mümkün olduğunu ve sevginin iyileştirici gücünün maneviyat ve anlam krizleriyle mücadele etmekte kullanılabilecek en güçlü silah olduğunu göstermektedir. Manevi açıdan gelişmek isteyen insanların hangi aşamalardan geçtiğini göstermek için ise Fowler’ın İnanç Gelişim Aşamaları teorisinden esinlenerek Manevi Tekamül Aşamaları’nı geliştirmiştir. Bu modele göre insanlar, ilke ve düzenin olmadığı ve benmerkezciliğin yaygın olarak görüldüğü kaotik-antisosyal aşamadan kurumsal yapılara ve organizasyonlara bağlanarak teslimiyetçi bir anlayışla bireysel kaoslarından kurtulmaya çalıştıkları düzenli-kurumsal aşamaya geçmektedirler. Daha sonra ise zihinsel olgunlaşma ve bilimsel perspektifin etkisiyle bir tür agnostik ya da ateistik görünüme sahip olan şüpheli-bireysel aşamadan tabiattaki dengeyi fark etmeye başladıkları ve iyi ve kötü, bağışlama ve merhamet, şefkat ve sevgi hakkında daha derin bir kavrayışa sahip oldukları mistik-toplumsal aşamaya doğru ilerlemektedirler. Bu çalışma ile dünya genelinde derin bir iz bırakan M. Scott Peck’in hayatı ve eserleri üzerinden tanıtılması ve Manevi Tekamül Aşamaları teorisinin nitel araştırma yöntemlerinden doküman/metin analizi tekniği kullanılarak açıklanması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Din Psikolojisi, M. Scott Peck, Maneviyat, Tekamül.

M. SCOTT PECK AND THE THEORY OF STAGES OF SPIRITUAL GROWTH

One of the names that has left the deepest traces on the religious/spiritual lives of Western people in recent times is undoubtedly M. Scott Peck. Having

^a Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, mustafaulu@erciyes.edu.tr

graduated from both literature and medicine faculties, Peck, on the one hand, wanted to confront people with the fact that life is difficult, on the other hand, he tried to express the need for self-discipline and trusting a higher power through his experiences in both fields. In his works, which he wrote based on the experiences he gained in both his fictional stories and therapy sessions, he tried to show that science and religion, which are presented as alternatives/rivals to each other in the Western tradition, can come together. Like Tournier, Peck uses the “psychology of the unconscious” to assist people in their search for love, traditional values, and spiritual growth. He tries to integrate psychology and religion while seeking the spiritual meaning of individual identity by attributing a religious meaning to the unconscious. Thanks to his work on this subject, he is considered among the most important architects of Western mysticism. Especially his best-selling work, *The Road Less Traveled*, is considered an important touchstone at this point.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Son dönemlerde Batılı insanların dini/manevi hayatları üzerinde en derin izler bırakan isimlerden birisi de hiç şüphesiz M. Scott Peck'tir. Hem edebiyat hem de tıp fakültesi mezunu olan Peck, bir taraftan hayatın zor olduğu gerçeği ile insanları yüzleştirmek isterken diğer taraftan öz disiplin ve daha yüksek bir güce güvenme ihtiyacını her iki alandaki tecrübeleri aracılığı ile ifade etmeye çalışmıştır. Gerek kurgusal hikayelerinde gerekse terapi seanslarında edindiği tecrübelerden yola çıkarak kaleme aldığı eserlerinde Batılı gelenekte birbirlerine alternatif/rakip olarak sunulan bilim ve dinin bir araya gelebileceklerini göstermeye çalışmıştır. Tıpkı Tournier gibi Peck de insanlara aşk, geleneksel değerler ve manevi gelişim arayışlarında yardımcı olmak için “*bilinçdışının psikolojisini*” kullanmaktadır. Bilinçdışına dini bir anlam yükleyerek bireysel kimliğin manevi anlamını ararken psikoloji ve dini bütünleştirmeye çalışmaktadır. Bu konudaki çalışmaları sayesinde Batılı mistisizmin en önemli mimarları arasında kabul edilmektedir. Özellikle en çok satan eseri *The Road Less Traveled*, bu noktada önemli bir mihenk taşı olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada yayınladığı eserler sayesinde 15 milyondan fazla satış rakamına ulaşan ve on üç yılı aşkın bir süre New York Times'in en çok satanlar listesinde kalmayı başaran M. Scott Peck'in tanıtılması ve uyguladığı terapiler sayesinde geliştirdiği *Manevi Tekamül Aşamaları* teorisinin akademik bir perspektif içerisinde açıklanması amaçlanmaktadır. Bu teoriye

göre insanlar manevi tekamüle tamamen benmerkezci bir aşamada başlamaktadırlar, sonrasında ise kültür ve geleneklerin etkisiyle insanlar kurumsal organizasyonlara yönelmekte ve sorgulamaksızın bu organizasyonların direktiflerine boyun eğmektedirler. Bunun ardından ise gerek söz konusu organizasyonların beklentileri karşılamaması gerekse zihinsel muhakemenin gelişmesi sayesinde insanlar, bazı sorgulamalar gerçekleştirmekte ve bunun neticesinde bir tür agnostisizme ya da ateizme doğru kaymaktadırlar. Bu noktada Batı'da çok güçlü olan bilim-din düalizminin bireysel yaşamlara etkisi net olarak görülmektedir. Bu gelenek içerisinde insanlar, bilimsel bir perspektife sahip olmaya başladıklarında din, etkisini kaybetmeye başlamaktadır. Yüksek eğitim almış insanlar genellikle bu aşamada yer almaktadırlar, ancak bu insanlardan çok küçük bir azınlık, hayatın bir bütün olduğunun, evrende herhangi bir zıtlığın bulunmadığının ve bazı soruların cevaplarının olmadığını farkına varmaya başladığında mistik bir aşamaya geçmektedirler.

Eserlerinden üç tanesi Türkçeye tercüme edilmiş olsa da Peck'in diğer eserleri ve *Manevi Tekamül Aşamaları* teorisi hakkında yerel literatürde yeterli bilgi bulunmaması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman/metin analizi tekniği kullanılmıştır. Analizde Peck tarafından kaleme alınan eserler, ayrıntılı olarak incelenmiş ve manevi tekamül konusundaki düşünceleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

A. Morgan Scott Peck'in Hayatı ve Eserleri

1. Hayatı

22 Mayıs 1936 yılında New York'ta dünyaya gelen Morgan Scott Peck, 1958 yılında Harvard Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden sonrasında ise 1963 yılında Case Western Reserve Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Dokuz yıl psikiyatrist olarak görev aldığı ABD ordusunda yarbaylık rütbesine kadar yükselmiştir (Palmisano, 2007, s. 291). Ordudaki görevleri arasında Japonya, Okinawa'daki Ordu Tıp Merkezi'nde psikoloji bölüm şefliği ve Washington DC.'deki genel cerrahi bölümünde psikiyatri ve nöroloji şef yardımcılığı bulunmaktadır. Ordudan ayrılmasından sonraki on bir yıl boyunca Connecticut'taki New Milford Hastanesi Zihinsel Sağlık Kliniğinde ve kendi özel psikiyatri kliniğinde çalışmıştır.

1984 yılı Aralık ayında Peck, belirtilen misyonu 'bireylere ve kuruluşlara topluluk ilkelerini öğretmek' olan kâr amacı gütmeyen bir kamu eğitim vakfı olan *Toplumu Teşvik Vakfı*'nı (FCE) kurmuştur.

Peck'in yazıları disiplinli bir yaşamın erdemlerini ve hazzı

geciktirmeyi vurgulamasına rağmen kişisel hayatı oldukça çalkantılı olmuştur. Peck, iki kez evlilik gerçekleştirmiştir. 1959'da başlayan ve yaklaşık 45 yıl süren ilk eşi Lily Ho ile üç çocukları olmuştur. Hatta ikili gerçekleştirdikleri çalışmalar sebebiyle 1994 yılında *Mesih Topluluğu Uluslararası Barış Ödülü*'nü kazanmışlardır. Ancak bu evlilik, Peck'in eşine sadakatsizliğini ve evlilik dışı ilişkiler yaşadığını itiraf ettiği *In Search of Stones* (1995) isimli kitabının ardından sarsıntıya uğramış ve çift yollarını 2004 yılında ayırmıştır. Boşanmanın hemen akabinde 2004 yılında Kathleen Kline Yates ile evlenmiştir. Peck, uzun süre Parkinson hastalığı ile mücadele ettikten sonra 25 Eylül 2005 tarihinde pankreas ve karaciğer kanalı kanserine bağlı olarak gelişen semptomlar sebebiyle hayatını kaybetmiştir.

Peck yaşamı boyunca 15 kitap ve çok sayıda makale kaleme almıştır. On milyon kopyadan daha fazla satan, ilk ve en tanınmış eseri *The Road Less Traveled: A New Psychology of Love, Traditional Values and Spiritual Growth*, içlerinde Türkçenin de olduğu birçok dile çevrilmiştir. Yayınları, ödülleri ve yazışmaları Fuller Theological Seminary arşivinde sergilenmektedir.

2. Eserleri

Kitap isimleri İngilizce asılları ile bırakılmış, Türkçeye tercüme edilen eserlerin isimleri parantez içerisinde verilmiştir. Ayrıca *Manevi Tekamül Aşamaları* teorisini ele aldığı eserlerine daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir:

a. 1978: **The Road Less Traveled: A New Psychology of Love, Traditional Values and Spiritual Growth (Az Seçilen Yol: Sevginin, Geleneksel Değerlerin ve Ruhsal Tekamülün Yeni Bir Psikolojisi)**

Uzun yıllar psikiyatri alanındaki çalışmalarının bir sonucu olarak kaleme aldığı bu eserle Peck'in, Amerikan kültüründe yeni bir manevi farkındalık çağını başlattığı (Seaward, 2013, s. 48) kabul edilmektedir. Yazarı uluslararası bir üne kavuşturan bu eser, on yıldan daha uzun süre New York Times'in en çok satanlar listesinde kalmıştır. Çok sayıda yayınevi tarafından yeniden basımı yapılan eser, dünya genelinde on milyondan fazla satış rakamına ulaşmıştır. Toplamda dört bölümden oluşan ve *'Disiplin'*, *'Sevgi'*, *'Tekamül ve Din'* ve *'İnayet'* başlıklarını taşıyan eser, ilk olarak Altın Kitaplar tarafından 1994 yılında *'Sevgi Dünyasına Giden Yol'* adıyla Türkçeye kazandırılmıştır. Ancak bu ilk tercümede din ve maneviyatla ilgili bölümlerin kitaptan çıkarıldığı görülmektedir. Bu sebeple bölümler arasında kopukluklar meydana gelmiş ve kitabın anlaşılması zorlaşmıştır. Sonrasında ise 2015 yılında Akaşa Yayınları kitabı *'Az Seçilen Yol: Sevginin, Geleneksel Değerlerin ve Ruhsal Tekamülün Yeni Bir Psikolojisi'* ismiyle orijinaline uygun

olarak tercüme ederek Türkçeleştirmiştir.

Eserin ana tezi, “hayatın zor olduğu” (2005a, s. 11) ve “insan olarak nevrozların en derin kökünün, daha büyük olgunluk yönünde ruhsal gelişim görevinden kaçınmak” (2005a, s. 13) olduğudur. Bir kişinin yaşamın doğasında var olan zorluğu, özdisiplin ve sevgi yoluyla kabul ettiğinde, zayıflığını büyük bir güce dönüştürebileceğine inanan Peck, verimsiz nevrotik ıstıraptan kaçınılması için üretken varoluşsal ıstırapı kucaklamanın öğrenilmesi gerektiğini ifade etmekte ve varoluşsal ıstırapı, günlük yaşamın doğasında bulunan acı olarak tanımlamaktadır. Manevi olarak geliştikçe, tekamül için acı çekilmesi gerektiğinin farkına varılmalıdır. Bireyin tekamülünün, onun “acı çekme kapasitesi” ile doğrudan ilişkili olabileceğini belirtmektedir (Carroll, 2013, s. 190; Peck, 2005a, ss. 11-12).

b. 1983: People of the Lie: The Hope For Healing Human Evil (Kötülüğün Psikolojisi)

Peck'in bir sonraki kitabı olan *People of the Lie*, insandaki kötülüğün doğasını incelemektedir. Kitapta Peck, genel olarak 'kötü' olarak sınıflandırılan insanların vaka geçmişlerini ve psikoterapide bu kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinden bazılarını sunmaktadır. Ayrıca o, kötü insanların özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- her şeyden önce tembel (s. 41) ve narsistirler (s. 236),
- açgözlü (s. 72), yıkıcı (s. 74) ve bencildirler (s. 136),
- kendi başarısızlıklarını kabul etmeyi reddederler ve kötülüklerini başkalarına yansıtırlar (s. 62),
- başkaları üzerinde kontrol sahibi olmak ya da onları hakimiyetleri altına almak isterler (s. 78),
- ilahi şeylerden çabuk sıkılırlar, sitem eden herkese ateş püskürürler ve diğer insanları günah keçisi yaparlar (s. 73),
- kendi imajını korumak için her şeyi veya herhangi birini feda edebilirler (s. 79),
- acı çekilmesine sebep olurlar ve bahanelerini sürdürmek için muazzam bir enerji harcarlar (s. 124),
- iyilik yapmak yerine kötülüğü ve acılamak yerine nefret etmeyi tavsiye ederler (s. 127).

Bu tanımlamalara ek olarak Peck, kötülüğün kaynağı olan Şeytan'ın narsisizmde ortaya çıktığını (s. 226) ve insan vücudu dışında hiçbir gücü olmadığını iddia etmektedir (s. 206). Yani, Şeytan kötülük yapabilmek için insanları kullanmak zorundadır. Aslında Şeytan'ın sahip olduğu güç, insanın

onun yalanlarına olan inancından kaynaklanmaktadır ve başlıca silahı da korku salmaktır.

Kötülük problemini teolojik açıdan da sorgulayan Peck'e göre üç büyük, farklı, canlı model bulunmaktadır: İlki, kötülüğün sadece madalyonun diğer yüzü olarak tasavvur edildiği Hinduizm ve Budizm'in düalist olmayan yaklaşımıdır. İkinci model, kötülüğün iyilikten farklı olduğunu, ancak yine de Tanrı tarafından yaratıldığını savunan yaklaşımdır. İnsana özgür irade vermesi sebebiyle kötülük Tanrı tarafından yaratılmıştır. Bu modeli 'bütünleşik düalizm' olarak adlandırmaktadır. Geleneksel Hıristiyanlığın son ana modeline göre ise 'Şeytani düalizm' adını vermektedir. Burada kötülük, Tanrı'nın yarattığı değil, O'nun kontrolünün ötesinde korkunç bir kanser olarak kabul edilmektedir (s. 46).

Peck, kötülüğün nihai durağının cehennem olduğunu ve cehennemdekilerin kendi seçimleriyle orada olduklarına ve gururlarından vazgeçip af dileseler cehennemden hemen çıkabileceklerine inandığını ifade etmektedir (s. 67). Bununla birlikte insanların neden cehenneme gittiği ve burada neden kaldıklarına ilişkin olarak da varlığın iki halinin olduğunu belirtmektedir: Tanrı'nın iyiliğine boyun eğmek veya kendi iradesi dışında herhangi bir şeye boyun eğmeyi reddetmek, ki bu reddetme otomatik olarak kişiyi kötülüğün güçlerine köleleştirmektedir. Bu konuda Peck için ikisi arasında bir nokta bulunmamaktadır. İnsan eninde sonunda ya Tanrı'ya ya da Şeytan'a ait olacaktır. Tanrı'nın varlığına olan inanç kötülükle savaşmakta kullanılabilir en güçlü silahtır (s. 83).

Kitap, 2003 yılında Kuraldışı tarafından '*Kötülüğün Psikolojisi*' adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

c. 1985: What Return Can I Make? Dimensions of the Christian Experience

Kitap, 1995 yılında *Gifts For the Journey: Treasures of the Christian Life* başlığıyla Harpers tarafından yeniden yayımlanmıştır. Açıklama bu başlık altında yapılacaktır.

d. 1987: The Different Drum: Community Making and Peace

Kitaplarına genellikle spot cümlelerle başlayan Peck, bu kitabına da '*topluluk şu anda nadirdir*' cümlesi ile giriş yapmaktadır. Kasıtlı olarak topluluğun ne olduğunu tanımlamasa da kitabın çoğunluğunu onun özelliklerini ve nasıl elde edileceğini açıklamaya ayırmaktadır. Ona göre 3 tür topluluk vardır:

- *Sahte topluluk*: Bu grubun üyeleri, birbirlerine son derece hoş

davranarak ve tüm anlaşmazlıklardan kaçınarak anında bir topluluk olmaya çalışırlar (s. 86).

- *Çete psikolojisi:* Topluluk yerine küçük grupların oluşturduğu yapıdır. Tüm üyelerin önemli farklılıklara sahip olmaması düşüncesi benimsenerek farklı düşünenlerin gruptan uzaklaştırılması gerektiği kabul edilir (s. 158).
- *Gerçek topluluk:* Başkalarının iyileştirilemeyeceği veya dönüştürülemeyeceğini anlayarak, yalnızca insanların kendilerini iyileştirebilecekleri veya (eğer seçerlerse) dönüştürebilecekleri, yargılardan arınmış bir topluluktur (s. 97). Üyeler, karşıt dünya görüşlerine sahip hatta farklı dinlere inan bireylerle bile iyi geçinirler. Gerçek bir topluluğu oluşturmak için ise her üyenin yapması gereken bazı davranışlar vardır. Bunlar: herkesin lider olduğunun anlaşılması ve kapsayıcı olunması (s. 139), iyilik adına bireysel farklılıkların aşılması (s. 189), grup olarak düşünülmesi ve hissedilmesi, başkalarının korkularının ya da hayal kırıklıklarının ortadan kaldırılması (s. 77) ve tüm kararların oybirliği ile alınması (s. 113) gerektirir.

Topluluk hakkındaki düşüncelerine ek olarak Peck, manevi tekamül konusunda en geniş bilgiye bu çalışmada yer vermiştir. Kendi tecrübelerinden yola çıkarak ve özel psikiyatri pratiğinden edindiği deneyimleri, belirgin bir şekilde dini bir bakış açısıyla birleştirerek yeni bir yaklaşım ortaya koymaya çalışmıştır.

Peck dine olan ilgisini çocukluk döneminde yaşadığı bir tecrübe sonrasında kaybettiğini, daha sonrasında ise terapi seanslarında karşılaştığı bazı hallerin kafasını daha da karıştırdığını ifade etmektedir.

“Bu tecrübelerin ilki, on dört yaşında bölgedeki kiliselere gitmeye başladığım zaman meydana geldi... Hıristiyanlık işinin ne olduğunu da anlamaya çalışıyordum. Caddenin sadece birkaç blok aşağısında olduğu ve o günlerin en önemli vaizi orada vaaz verdiği için belirli bir kiliseyi seçtim. Bu, “elektronik kiliseler”den önceydi ama bu adamın bütün vaazları ülkenin her tarafına neredeyse bütün radyo kanalları tarafından ulaştırılıyordu. Ondört yaşında onun bir sahtekar olduğunu anlamıştım. Diğer taraftan caddenin yukarısında aksi yönde ilki kadar tanınmasa da George Buttrick adında tanınmış bir vaizin olduğu başka bir Presbiteryan kilisesi vardı. Ve daha ondört yaşında George Buttrick’in kutsal bir adam, Tanrı’nın iyi bir adamı olduğunu anladım. Bunu benim genç beynime düşündüren neydi? O günlerin en tanınmış Hıristiyan vaizi buradaydı ve ondört yaşında sezdiğim kadarıyla

ben ondan üstündüm. Fakat aynı Hıristiyan dininde benden ışıık yılı kadar uzak olan George Buttrick de vardı. Bu hiç de mantıklı değildi. Bu nedenle Hıristiyanlık işinin anlamlı bir şey olmadığı sonucuna vardım ve gelecek nesiller için ona sırtımı çevirdim.

Başka önemli ve mantık dışı bir tecrübe de daha kademeli bir şekilde meydana geldi. On yıllık bir psikoterapi uygulama dönemi boyunca, tuhaf bir model ortaya çıkmaya başladı. Önceden dindar olan insanlar, acı ve sıkıntı içinde bana geldiklerinde ve doğru yola girmek için sağaltıcı süreçlerle ilgilenmeye başladıklarında genellikle terapiden ateist, agnostik ya da en azından septik olarak ayrılıyorlardı. Diğer taraftan eğer ateist, agnostik ya da septikler acı ya da zorluk içinde bana gelirlse ve bu sağaltıcı süreçlerle tamamen meşgul olurlarsa onlar da genellikle terapiden aşırı dindar insanlar olarak ayrılıyorlardı. Aynı terapi, aynı terapist, başarılı fakat dini açıdan tamamen farklı sonuçlar... Yine bu, *-bizim manevi açıdan aynı yerde olmadığımızı* fark edene kadar- hiç mantıklı değildi.

Bununla birlikte başka bir şey daha anladım: insanların manevi yaşamlarındaki ortaya konulabilen aşamalar içerisinde bir ilerleme modeli vardır. Bizzat kendim ruhsal yolculuğumda bu aşamalardan geçtim. Burada bu aşamalar hakkında genel olarak bahsedeceğim çünkü bireyler eşsizdir ve basit bir şekilde herhangi bir psikolojik ya da ruhsal kategoriye dahil edilemezler” (ss. 187-188).

Bu durumdan nasıl kurtulduğunu ve dine nasıl yeniden yöneldiğini ikinci kitabı *People of the Lie*'da şöyle belirtmiştir: *'Budist ve İslami mistisizmle (tasavvuf) uzun yıllar süren belirsiz bir özdeşleşmeden sonra, sonunda sağlam bir Hıristiyan bağlılığı gerçekleştirdim'* (1983, s. 11).

e. 1990: A Bed by the Window: A Novel of Mystery and Redemption

İnsan doğasına ve motivasyonlarına ilişkin anlayışını kurgusal bir roman türünde kaleme alan Peck, bu çalışmasında okuyucuya kendi manevi tekamülünü öğretmeyi amaçlamaktadır. Romanda bir huzurevinde yaşanan olaylar aktarılmakta ve farklı karakterlerin manevi tekamülü ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

f. 1992: The Friendly Snowflake: A Fable of Faith, Love and Family

Peck, bu çalışmayı yaşlı ruhlu gençler ve genç ruhlu yaşlı insanlar için yazdığını belirtmektedir (1993b, s. 169). Kitapta serendipity (kazara yapılan bir keşif vasıtasıyla elde edilen) mucizesine değinmekte ve bir kişinin günlük yaşamında fark edemediği mucizelere karşı bakış açısının (tutumunun) nasıl

bir iç huzuru yaratabileceğini göstermeye çalışmaktadır. Küçük kar taneleri ve büyük kar taneleri illüstrasyonu ile, aile üyeleri ve daha büyük aile birimini ifade etmektedir. Ayrıca kitapta bir şeyin görülememesi veya bilimsel olarak kanıtlanamamasının onun var olmadığı anlamına gelmediği fikrini pekiştirmeye çalışmaktadır. Reenkarnasyon konusunda entelektüel bir tartışma meydana getirerek suyun ve su kütlelerinin (dereler, akarsular, nehirler ve okyanuslar) yağmur döngüsü metaforunu kullanarak ona inandığını ifade etmektedir.

g. 1993: A World Waiting To Be Born: Civility Rediscovered

Peck'in diğer kurgusal olmayan çalışmalarından bir diğeri de 'A world waiting to be born: Civility rediscovered' isimli eseridir. 'Medeniyetin köşe taşları', 'Evlilik ve aile', 'İşinizi bilmelisiniz' ve 'Epifani' adını verdiği dört bölümden oluşan bu esere Peck, 'dünyada bir hastalık var' sözü ile başlamaktadır. Ona göre dünya, nezaketsizliğin hüküm sürdüğü bir krizin zirvesindedir. Bu çalışma, nezaketsizliğin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşamak ve onunla mücadele etmek için taktikler içeren bir hayatta kalma rehberidir. Kitap boyunca Peck, kitabı yazma amacının okuyucuların kendi nezaket tanımlarını tahmin etmelerini sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Peck romanı, okuyucuların kendi tanımlarını geliştirmelerinde rehberlik etmekten ziyade, kendi uygarlık versiyonunu takip etmek için bir araç olacak şekilde kurgulamıştır.

Peck, krizlerle boğuşan uygarlığın tedavisinin, kişisel uygarlık tanımları geliştirmekten ve tüm insanların uygarlığa karşı 'bilinçli bir niyet [veya] farkındalığı' sahip olduğundan emin olmaktan geçtiğine inanmaktadır (1993a, s. 4).

h. 1993: Meditations from the Road

1978 yılında yayınladığı *The Road Less Traveled: A New Psychology of Love, Traditional Values and Spiritual Growth*'un büyük bir başarı elde etmesi üzerine birkaç devam kitabı daha hazırlayan Peck, ilk olarak *Meditations from the Road*'u (1993c) yayınlamıştır. Bu çalışma özgün bir eser değildir. Bu kitapta ilk kitabındaki en iyi sözleri ve alıntıları derleyerek her güne bir tane gelecek şekilde yeniden yayınlamıştır. Bu çalışma ile maneviyat arayışında olanlara ya da tekamül etmek isteyenlere rehberlik edecek bir kılavuz hazırlamaya çalışmıştır.

i. 1993: Further Along the Road Less Traveled: The Unending Journey toward Spiritual Growth (Az Seçilen Yolun Ötesi: Sonsuz Bir Ruhsal Tekamül Yolculuğu)

Devam niteliğindeki ikinci eser ise *Further Along the Road Less*

Traveled: The Unending Journey toward Spiritual Growth'dur. Ancak bir önceki eserin aksine bu çalışma özgündür ve yazarın manevi tekamülün üç aşaması olan olgun öz-farkındalık, kendini bilmek ve kişisel bir Tanrı'ya aramak konularına odaklanmaktadır. Bu konulara ek olarak suçlama ve bağışlama, fiziksel sağlık, psiko-manevi iyilik hali arasındaki ilişkiler de ele alınmaktadır. Aue ve Carrigan, Peck'in bu eserinde bireyin ölümün gizemini keşfetmesinin hayatına anlam katacağına inandığını özellikle vurgulamaktadır (2000, s. 466).

Peck, Hıristiyan doktrininin günahın doğası hakkında en doğru anlayışa sahip olduğuna inanmaya başlamasının (s. 157) ardından kendini bir Hıristiyan olarak tanımlasa da onun kitabın bazı bölümlerinde özellikle '*dinin manevi tekamüldeki rolü*' başlığı altında ifade ettiği bazı düşünceleri sebebiyle geleneksel Hıristiyanlıktan ayrı olduğu görülmektedir. Buna uzun yıllar ilgilendiği Zen Budizm'in etkisiyle kabul etmeye başladığı reenkarnasyonu (s. 169) örnek olarak vermek mümkündür.

j. 1995: In Search of Stones: A Pilgrimage of Faith, Reason and Discovery

Ölümünden on yıl önce kaleme aldığı bu çalışma çoğunlukla popüler psikoloji, popüler kültür felsefesi ve meditasyonlar üzerinedir. Kitabın konusu İngiltere, İskoçya ve Galler'de neolitik insanlar tarafından birkaç bin yıl önce inşa edilen dolmenleri ve megalitleri aramak için yapılan üç haftalık uzun bir yolculuk etrafında şekillenmiş ve akıl, aşk, bağımlılık, kutsallık, değişim, din, yaşlanma, ebeveynlik, para, ölüm, hac, şükran, barış, macera, düşünce, uzay, zaman, sanat gibi derin konularda bir dizi deneme olarak düzenlenmiştir. Ancak kitabı gündeme taşıyan özelliği, evliliğindeki sadakatsizliklerini itiraf ettiği otobiyografi bölümüdür. Aile içinde ebeveynler arasındaki ilişkiler ve çocukları hakkındaki paylaşımları sebebiyle kitabı yayınladığı en kişisel çalışma olarak nitelendirmek mümkündür.

k. 1995: Gifts For the Journey: Treasures of the Christian Life

Hıristiyan inancının on iki temel yönünü ortaya koyan bu çalışma ile Peck, okuyucuyu kendi manevi yolculuğuna nasıl çıkacağı konusunda bilgilendirmeye çalışmaktadır. Çalışmanın amacı entelektüel şüpheciliğin ortasında 21. Yüzyıl insanına inancın dönüştürücü gücünün etkilerine işaret etmek ve Tanrı'yla teması sonrasında kalbin neşe, tutku ve sevgi ile nasıl dolacağını göstermektir. Çalışmanın her bölümünün sonuna, Tanrı ile bütünleşmenin güzellikleri hakkındaki en güzel şarkıları içeren bir koleksiyon derleyen şarkıcı-söz yazarı Marilyn Von Waldner de şiirleri ile

katkı sağlamıştır.

I. 1996: In Heaven As on Earth: A Vision of the Afterlife

Peck, kişisel inanç, manevi tekamül ile dünya ve ahirette bir amaca sahip olmanın önemine ilişkin soruları keşfetmek için alegorik bir kurgu ile bu hikayeyi kaleme almıştır. Hikayenin merkezinde kendisi gibi bir psikiyatrist olan 71 yaşındaki Daniel Turpin karakteri bulunmaktadır. Turpin, kanser hastasıdır ve kısa bir süre sonra vefat eder. Kendisini cennette bulur ve dünyadayken tanıdığı bazı insanlarla karşılaşır, ancak sorularına o kişilerden cevap alamaz. Cennette geldiği hastane koğuşunda şişman ve hala istenmeyen bir kişi olduğunu düşünen birisi ile tanışır ve onunla sohbet eder. Adam, bir çöp tenekesinde yaşamaktadır ve yeni varoluşunun bazı gizemlerini ortaya çıkarmaya çalışan bir cehennem sakinidir. Sonrasında hala hayatta olan çocuklarının iyi durumda olduklarını görür ve onları rahat bırakabileceğini anlar. Kendisinden önce vefat eden eşinin ruhların fiziksel hayata girmesine yardımcı olan bir konseyin parçası olduğunu görür ve kendisini daha yüksek dereceli meleklerle konuşurken, yeni görevler yerine getirirken bulur. Güzel bir ruh kılığına giren Şeytan tarafından neredeyse baştan çıkarılacakken son anda bunu fark eder. Son olarak hikaye, Turpin'in kültürel değişim üzerine cennetin sayısız komitelerinden birinde görev almasıyla sona erer. Hikaye boyunca öz-farkındalık, kendini kabullenme ve manevi bir amaç ihtiyacı vurgulanmaktadır.

m. 1997: The Road Less Traveled and Beyond: Spiritual Growth in an Age of Anxiety

Kitabın başlığı ilk ve en çok satan kitabını çağrışırsa da bu çalışma müstakil ve bağımsız bir çalışmadır. Bu çalışmada da manevi tekamül ve manevi sağlık, merkezi temalardır. Ancak bu konular 1990'lı yılların belirgin teması olan anksiyete ile ilişkili olarak ele alınmıştır. Peck'e göre Amerikalılar, düşünce süreçlerini aşırı basitleştirme ve hayatın zorluklarına karşı kalıplaşmış ve programlanmış tepkilere güvenme tehlikesiyle karşı karşıyadır (1997b, s. 54). Kitap boyunca vurgu, problemlerden kaçmaya çalışmak yerine problemlerin çözümü üzerine yoğunlaşmak ve manevi tekamül arayışını zihinsel ve fiziksel sağlığın temel bir bileşeni olarak görmek üzerinedir. Kitabın ilk bölümü, düşünmenin önemi üzerinedir ve bu bölümde vurgulanan ilk tema, farkındalık duygusunun hayata nasıl uyum ve huzur getirebileceğine işaret etmektedir (1997b, ss. 23-62). Bu bölümün ikinci teması ise büyümek ve olgunlaşmak için öğrenmenin önemini vurgulamaktadır. Narsisizmden kurtulmak için öğrenmeyi ya da

öğrenmemeyi seçmek belirgin bir fark yaratacaktır. İkinci bölüm ise meslek seçimi gibi kişisel yaşam seçimlerinin yanı sıra örgütsel yaşam seçimleri ve toplumla ilgili yapılan seçimler gibi günlük hayata ilişkin içgörüler hakkındadır. Son bölümünde de Tanrı, maneviyat ve din, manevi tekamül aşamaları vb. konular hakkındaki düşüncelerine yer verilmektedir.

n. 1997: Denial of the Soul: Spiritual and Medical Perspectives in Euthanasia and Mortality

Bu çalışma, en genel anlamda üç olgu arasında paylaşılamayan bir alan olan ruhu incelemektedir: bedenin çürüme ve ölüme doğru gidişi; tıp camiasının yaşamı sürdürmek için ilaçları, ameliyatları ve tıbbi cihazları kullanma gücü; ve bireyin (veya ailenin) buna karşılık olarak nasıl davranacağını seçme iradesi. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bu üç olguya ne zaman ve nasıl ölüneceğini belirleyen Tanrı'nın iradesi de eklenmektedir. Bu yaklaşımıyla bireyin iradesinin esas olarak yasal, tıbbi ve 'rasyonel' bir dizi tercihi sonucunda oluşan yaşamına Tanrı'yı, maneviyatı ve dindarlığı yeniden yerleştirmeye çalışmaktadır. Kitabın kapanış paragrafı, 'gerçekten büyük soru, ruhu ve onun gelişimini teşvik eden bir toplum istiyor muyuz?' (Peck, 1997a, s. 238) şeklindedir.

o. 1999: Golf and the Spirit: Lessons for the Journey

Peck, 'Ön dokuz' ve 'Arka dokuz' adında iki bölümden oluşan kitabında golf sahasındaki 18 deliğin hayatın farklı bir yönüne denk gelen bir kurgu içerisinde kişisel ve manevi gelişim için gerekli olduğuna inandığı düşünceleri aktarmaktadır. Kitap, alçakgönüllülük, kenosis, denemeden denemek, puanınıza kapılmamak, bir adım geri atıp iki adım ileri gitmek gibi olguları golf üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Bu anlamda Peck, golfün hayatın kısaltılmış şekli olduğuna inanmakta ve manevi bir yolculuk olan hayatın, belirli noktalarda durakları olan golf rotasına çok benzediğini ifade etmektedir (1999, s. 61). Bununla birlikte kitapta özellikle Tanrı'dan bahsederken dişil zamirler kullanması dikkat çekicidir.

p. 2005: Glimpses of the Devil: A Psychiatrist's Personal Accounts of Possession, Exorcism, and Redemption

1983 yılında yayınladığı *People of Lie* adlı eserinde Şeytan çıkarma konusuna bir bölüm olarak yer veren Peck, ölmeden önce kaleme aldığı son eserinde bu konuyu kitabın merkezi teması halinde yeniden ele almış ve kötülük problemine geri dönerek kötü ruhlar, iblisler, Şeytanın insan bedenini ele geçirmesi ve Şeytan çıkarma gibi konuları ele almıştır.

Peck bu eserinde ilk kez Şeytan çıkarma ayinleri yaptığını ve bu ayinlerde uyguladığı teknikleri Jersey ve Beccah adındaki iki insanın derin

tecrübeleri üzerinden ortaya koymaktadır. Bu hastalarla tanışmadan önce Şeytan'a inanmadığını (2005b, s. 2) ifade eden Peck, danışanlarına yardım etme arzusuyla bilim ve din arasında gelgitler yaşamıştır. Ancak psikiyatri ile dini kaynaştırmaya çalışan bir bilim adamı olarak Peck, tıp camiası tarafından dışlanma tehlikesine rağmen şüphecilikten kötü bir ruhun gerçekliğinin nihai olarak kabulüne uzanan yolculuğunu ayrıntılarıyla aktarmıştır.

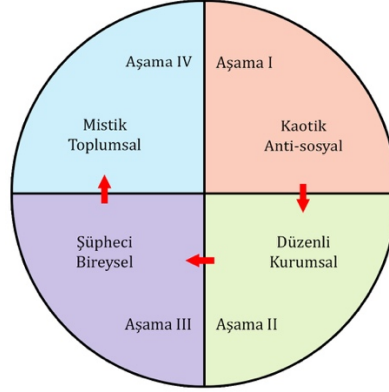
B. Manevi Tekamül Aşamaları

Peck, ilk olarak James. W. Fowler tarafından ifade edilen *İnanç Gelişim Teorisi*'ni baz alarak uzun yıllar boyunca danışanlarından elde ettiği tecrübeler aracılığı ile yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur. *Manevi Tekamül Aşamaları* adını verdiği bu teoriyi, *The Road Less Traveled: A New Psychology of Love, Traditional Values and Spiritual Growth* (1978), *The Different Drum: Community Making and Peace* (1987), *Further Along The Road Less Traveled: The Unending Journey Towards Spiritual Growth* (1993) ve *The Road Less Traveled and Beyond: Spiritual Growth in an Age of Anxiety* (1997) isimli kitaplarında açıklamıştır.

Peck'in *Manevi Tekamül Aşamaları* teorisi "*insanların dini ya da manevi açıdan aynı seviyede olmadıkları, onların fiziksel ve psikolojik gelişiminde belirli aşamalar olduğu gibi ruhsal gelişiminde de benzer aşamalar olduğu ve bu aşamalar içerisinde bir ilerleme modeli olduğu*" varsayımına dayanmaktadır (Peck, 1998, s. 188).

Manevi Gelişim Aşamaları teorisi, Fowler'in altı boyutlu teorisinin aksine dört boyuttan oluşmaktadır. Peck, kendi teorisini ve yaklaşımını Fowler ile karşılaştırarak bir değerlendirmede de bulunmaktadır. Buna göre Fowler'in teorisi daha akademiktir ve Piaget, Erikson ve Kohlberg gibi diğer kuramcılarının çalışmalarına atıflarla doludur (Peck, 1998, s. 187). Peck'in yaklaşımı, teorik düzeyde bir araştırma ve inceleme neticesinde değil, tamamen kendi manevi hayatı üzerine derin düşüncelerinden ya da hastalarının yaşamlarında gözlediği durumlardan ortaya çıkmıştır. Yıllarını nevrotik ve psikotik rahatsızlıkları olan hastalarına danışmanlık hizmeti vererek geçiren bir psikiyatrist olarak Peck, hastalarının neredeyse tamamında ortak olan bir özelliğin farkına varmıştır: manevi gelişimin ya yokluğu ya da olgunlaşmamışlığı.

Şekil 1. Peck'in Manevi Tekamül Modeli

1. Kaotik - Anti-sosyal Aşama

Peck'in manevi gelişime giden yolunun ilk aşaması, "gelişmemiş maneviyat" (1998, s. 188) veya bazı durumlarda manevi bir yokluk veya iflastır. Kural olarak, küçük çocuklar olgunlaşmadıkları için bu kategoriye girerler, ancak Peck'e göre yetişkinlerin de en az beşte biri bu aşamadır (1998, s. 188). Kaotik, anti-sosyal aşamadaki insanlar, başkalarını sevmeyebilirler; kendilerinden daha büyük bir iradeyi kabul etmeye isteksizdirler; ilişkileri "manipülatif ve benmerkezcidir." Bu aşama, ilke ve düzenden yoksun olduğu için kaotik; yetişkinlerin genellikle başkalarını sevme konusunda yetenezsiz olmalarından dolayı da anti-sosyal olarak isimlendirilmiştir (Peck, 1998, s. 189). Hayatlarını yönlendirecek ilkeler olmadan bu aşamadaki insanlar, acil istek ve arzularına göre hareket ederler. Hatta genellikle başkalarını kontrol etmenin kendi hayatlarının sorumluluğunu almaktan daha kolay olduğunu düşünürler (Seaward, 2018, s. 175). Bu ise tutarsızlığa ve yetersizliğe yol açar. Uyuşturucu veya alkol bağımlılığı, karşılıklı bağımlılık veya çaresizlik ve umutsuzluk gibi birtakım bir duygulara sahip olabilirler. Başkalarının adil olmasını bekleyebilirler ancak kendi arzularını yerine getirmek için başkalarını aldatmaktan çekinmezler. Bu aşamadaki insanların aklındaki tek şey, kendi ihtiyaçlarıdır. Başkalarının ihtiyaçlarını dikkate almazlar. Suçlular, genellikle bu aşamanın ötesine geçemeyen kişilerdir. Ancak bu grupta bulunan bazıları, kendi hırslarına ve menfaatlerine hizmet eden durumlarda tamamen disiplinli de olabilirler. Bu sayede önemli prestij ve güç makamlarına da yükselebilirler.

Bu aşamadaki insanlar zaman zaman kendi varlıkları hakkında da kaosa düşerler ve bu gerçekleştiğinde ise kendileriyle ilişkilerinin zayıflaması; öz-farkındalıktan tamamen kaçınmak; aile, arkadaş ve iş arkadaşları ile bağların kopması; çözülmemiş birçok çelişki içeren zayıf bir

değer sistemine sahip olmak ve yaşamlarında anlamlı bir amacın olmaması gibi bir insanın başına gelebilecek en acı tecrübeleri yaşarlar. Genellikle de eskisi gibi olup tamamen düzelinceye kadar bu kötü duruma katlanırlar. Hatta planladıkları değişim gerçekleşmezse bazıları intihar bile edebilir (Peck, 1998, s. 189).

Ancak yaşamı tehdit eden bir durum, bir sonraki aşamaya geçmek için bir katalizör görevi görebilir. Bu aşamadan ayrılmaya hazırlanırken, kaotik-anti-sosyal birey, kaostan bir düzen çıkaracak ve kendilerini kronik stres kaynakları olarak maskeleyen bazı kişisel güçleri ortadan kaldırmaya yardımcı olacak bir yapı ararlar (Seaward, 2013, s. 49, 2018, s. 175).

2. Resmi – Kurumsal Aşama

Bazen insanlar hayatlarının kaosunu fark eder ve değişimleri gerektiğine karar verirler. Olduğu gibi yaşamaya devam edemeyeceklerinin farkına varan insanlar, “bundan daha iyi bir şey var!” diye düşünürken, bağımlılar bu duruma “dibe vurmak” derler. Etrafında bir yaşam inşa edecekleri bir kurumsal yapı (veya karizmatik bir lider) bulan bireyler, manevi tekamülün ikinci aşamasına geçer. Bu geçiş, sanki Tanrı aşağı doğru uzanmış, bu ruhu yakalamış ve bir hamlede yukarı doğru çekmiş gibi genellikle dramatik ve ani, aynı zamanda bilinçsiz bir dönüşüm olarak gerçekleşir (Peck, 1998, s. 189).

Organizasyon ve bu kurumsal yapıların sahip oldukları düzen, bireylerin kişisel kaosu geride bırakmalarına ve hayatlarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmak için kurallar, güçlü bir yapı ve net yönergeler sağlar. Bunlar, ordu, kariyer veya din, hatta hapisane bile olabilir. Bu aşama, insanlar kurallara, beklentilere ve kurumsal yapıların veya liderin düzenine bağlı kaldıkları için resmi olarak isimlendirilmektedir (Peck, 1998, s. 190). Resmi-kurumsal aşamadaki insanlar, kaotik görüldüğü için değişimden rahatsız olurlar. Bu nedenle, yasalara körü körüne itaat ederler. Diğer bakış açılarının da doğru olabileceğine inanmakta zorlanırlar. Dünyayı “siyah ya da beyaz”, “doğru ya da yanlış” veya “biz ya da onlar” şeklinde bölünmüş olarak algırlar (Hjelm, 2010, s. 73).

Dini açıdan ise onların davranışlarını karakterize eden şey, onların Tanrı vizyonunun neredeyse tamamen harici, aşkın bir varlık olmasıdır. İçkin, yerleşik Tanrı anlayışları çok azdır. Çoğu kez Tanrı’yı sevgi dolu olarak düşünmelerine rağmen genellikle Onu, cezalandırıcı güce sahip olarak hissederler (Peck, 1998, s. 190). Bu aşamadaki bireyler, karşılanması gereken kişisel ihtiyaçlarını ve hayatın cevaplarını aramaya gelirler. Çoğu zaman aradıklarını bulurlar. Bu aşamada rahat olan birçok insan,

hayatlarının geri kalanında bu seviyede kalır. Ancak bazıları ilk aşamaya geri dönebilir ve daha sonra ikisi arasında gidip gelebilir. Diğerleri, karşılanmayan ihtiyaçlar nedeniyle sonunda bu aşamadan ayrılır. Muhtemelen tüm kurumsal yapılara karşı şüpheli hale gelirler, ancak yine de birinci aşamaya geri kaymaktan kaçınacak kadar manevi olarak sabit kalırlar. Bu noktada, bu tür insanlar, hiçbir şeye bağlı olmayan, serbestçe dolaşan bir sürece başlarlar (Seaward, 2013, s. 50, 2018, s. 176).

3. Şüpheli – Bireysel Aşama

Kurumsal yapılar ve liderler ister istemez hata yapabilmekte ve insanların güveni kaybedebilmektedirler. Bireyler, önceki aşamada oldukça önemli bir rol oynayan kilise vb. gibi kurumsal yapılara üyeliklerini sürdürmek için gerekli dogma ve kuralları, “bu organizasyona gerçekten inanabilir miyim?”, “bir şey söyleyip başka bir şey yaparsa, ona nasıl güvenebilirim?” şeklinde sorgulamaya başladığında ve alınan cevaplar (veya cevapların eksikliği) konusunda şüpheli olduklarında, sonunda kuruluşun sağlandığı güvenlikten vaz geçebilirler. Peck, kurumsal yapının veya karizmatik liderin temsil ettiği anlayışın sorgulanmaya başlanmasının manevi tekamül açısından çok önemli olduğunu ifade etmektedir (Peck, 1998, s. 192). Ancak bu sorgulamalar sonucunda birey, kendi algılarına ve inançlarına güvenmeye başlar ve katıldıkları kurumun tüm ihtiyaç veya beklentilerini karşılamadığını veya karşılayamadığını gördüklerinde şüpheli olur. Hayal kırıklığı güvensizliğe dönüşür ve bir zamanlar sığındıkları kurumlardan sık sık ayrılırlar, bu konuda ve belki de genel olarak yaşam hakkında çok alaycı olurlar. Şüpheli birey, gerçeği arar ve Peck'e göre onlar, kiliseye kendini adanmış birçok kişiden manevi açıdan daha fazla gelişmişlerdir. Genellikle üniversite mezunları ve hatta bazen bazı üniversite öğrencileri, ebeveynlerinin dini liderliğini yıllarca takip ettikten ve ardından yetiştirildikleri inançların kendilerini şu anda buldukları durumlar için artık yeterli olmadığını gördükten sonra bu aşamaya ulaşırlar. Bununla birlikte, sağlam bir temele duyulan ihtiyaç sebebiyle şüpheli bireyler, akılcılığa dayalı bilimsel bir yönelimleri sebebiyle kendilerini çok zayıf olarak hissederler. Bu aşamadaki insanlar, bir grubun takipçisi olmaktan çok bireyseldir. Ancak bu durum, onların anti-sosyal oldukları anlamına gelmez. Aksine sosyal sebeplere derinden bağlıdırlar ve ihtiyaç sahiplerine destek olmak, çevreyi kurtarmak veya yetersiz hizmet alan bireylere tıbbi bakım sağlamak gibi aktif görevlerde yer alırlar.

Bu aşamada iki sonuç mümkündür. Kişi ya diğer kilise kurumlarını örnek alır ve yol boyunca gönülsüz bir uzlaşmaya varır ya da birey ruhsal

gelişimin bir sonraki ve son aşamasına ilerler. Eğer bu aşamadaki bireyler gerçeği, yeteri kadar derin ve geniş bir şekilde ararlarsa, aradıkları şeyi - bütün yap-bozu tamamlamaya yetmeyen ama onları uygun bir şekilde bir araya getirebilmeye başlamak için yeterli olan parçaları- bulurlar. Aslında onlar daha çok parça buldukça ortaya büyük ve ihtişamlı bir yap-boz çıkar. Onlar “büyük resmi” bir an için ve gerçekten çok güzel olan şeyi -garip bir şekilde ikinci aşamadaki ebeveynlerin ve büyükanne ve büyükbabaların inandıkları “ilkel mitlere ve hurafelere” benzeyen- görebilirler. Bu noktaya geldiklerinde ruhsal gelişimin mistik, toplumsal aşaması olan dördüncü aşamaya dönüşümleri başlar (Seaward, 2013, s. 51, 2018, s. 176).

4. Mistik – Toplumsal Aşama

Üçüncü aşamadaki bireyler, gerçeğin küçük parçalarını bir araya getirmeye başladıklarında ve bazı soruların yanıtının olmadığını fark ettiklerinde, hayattaki “büyük resmi” de görmeye başlarlar ve dünyanın çok güzel bir yer olduğunun farkına varırlar. Bu, dördüncü aşamaya, yani mistik-toplumsal aşamaya geçişin göstergesidir. Bu seviyeye ulaşan bireyler, hayatın paradokslarından zevk alırlar. Bu insanlar cevapsız olanda teselli bulurlar, ancak ipuçlarına ve olası cevaplara her zaman açıktırlar ve cevap arayışına devam ederler. Manevi tekamülün bu aşamasındaki bireyler, gizemi ve onun sırlarını keşfetmeyi severler; bilinmezliğin büyüklüğünü kabul ederler; ondan korkmaktan ziyade daha fazlasını anlayabilmek için onun derinliklerine nüfuz etmeye çalışırlar. Daha fazlasını anladıklarında ise gizem daha büyük bir hal almaktadır (Peck, 1998, s. 193). Şüpheliliklerini korurken, tabiattaki dengeyi fark etmeye başlarlar ve iyi ve kötü, bağışlama ve merhamet, şefkat ve sevgi hakkında daha derin bir anlayış geliştirirler. Onların dindarlıkları ve manevi yönelimleri, eşyayı kör inançla veya korkudan değil, gerçek bir inançla kabul etmesi açısından ikinci aşamadaki kişilerden farklıdır. İnsanları sert bir şekilde yargılamazlar ve suçlarından dolayı onları cezalandırmaya çalışmazlar.

Mistikler, Tanrı'nın bir dış kaynak (açıklanamayan bir enerji veya bilinç) olduğu kadar içsel bir kaynak (sevgi, inanç ve irade gücü) olduğunu ifade etmektedirler. Mistikler, birkaç parça eksik olsa da bütün resmin ana hatlarını görmeye başlarlar. Bu insanlar maneviyatı yalnızca bir sonuç veya cennete yönelik bir amaç olarak değil, yaşayan bir süreç olarak görürler. Kabul, sevgi ve saygı üzerine kurulu kaliteli ilişkiler geliştirerek bir topluluk duygusu oluşturma ve sürdürme ihtiyacını belki de bir o kadar önemli görürler. Bağlanma ihtiyacını görür ve hissederler. Kanunun ruhuna itaat ederler. Bu aşamaya gelindiğinde, bireyler bunun çok uzun ama verimli bir

yolculuğun sadece başlangıcı olduğunun farkına varırlar (Seaward, 2013, s. 51, 2018, s. 176).

Sonuç

Çok yönlü bir psikiyatrist olan Peck, uzun yıllar boyunca terapi seanslarından elde ettiği verileri kendi kişisel tecrübeleri ile birleştirerek modern çağların krizleri ile boğuşan insanlara yeni bir farkındalık kazandırmaya çalışmıştır. Sevgi, kötülük problemi, toplumsal yapı ve din gibi alanlarda gerek kurgusal hikaye gerekse kişisel gelişim türünde kaleme aldığı eserlerle küresel bir üne sahip olmuştur. Bu anlamda genel olarak Peck, geleneksel değerlerin din, sevgi ve bilim yoluyla ruhun yolculuğuna entegre edilebileceği yolları araştırmaktadır. Peck'in maneviyat psikolojisine yaklaşımı, kişisel gelişimin kısa vadeli bir faaliyet değil, yaşam boyu süren bir süreç olduğudur (Aue & Carrigan, 2000, s. 467). İnsan bedeni zamanla fiziksel açıdan büyüye ve olgunlaşsa da manevi tekamül nadiren gerçekleşir. Hayatın normal akışında bireyler, daha olgun, yani daha sorumlu, daha sevecen, gerçeği arama konusunda daha ısrarcı olabilme ihtimalinden kaçınmaya çalışarak enerjilerini tüketirler. Peck'e göre, manevi tekamüle karşı bu direnç, psikolojik sorunların özünde yatmaktadır (2005a, s. 306). Bu dirence bir de modern dönemlerde insanların hayatları üzerinde belirgin bir güce sahip olan bilimin, dinî ve manevî olanı kabul etmeyen tutumu eklendiğinde psikolojik sorunlar derinleşmekte ve tedaviler de zorlaşmaktadır. Bu gerçeği fark eden bir psikolog olarak Peck, içinde bulunulan krizlere karşı insanları yeni bir farkındalık düzeyine ulaştırarak çözüm aramaktadır. Bu farkındalık düzeyine ulaşmak için ise bilim ya da din düalizmi yerine her ikisinin de entegre edilebileceği yeni bir yol önermektedir.

Peck, teorisinin oluşumunda merkezî konuma yerleştirdiği ve "öngörülemeyen" tecrübeler olarak isimlendirdiği birtakım tecrübelerden sonra kurumsal dinden uzaklaşmıştır. Bu tecrübeler sonucunda kendi ifadesiyle 'Hıristiyanlık işinin anlamlı bir şey olmadığını fark ederek gelecek nesilleri kurtarabilmek adına ona sırtını dönmüş' (Peck, 1998, s. 188) ve maneviyat yolunu seçmiştir. Uzun yıllar Uzak Doğu mistisizmi ve tasavvufla ilgilendikten sonra maneviyatın modern insanların problemlerinin çözümüne katkı sağlayabileceğini düşünmüştür. Bu açıdan Peck, Tanrı'nın bir parçasının insanda da var olduğuna inanmaktadır. Bu parçanın yerini ve konumunu ise bilinçdışı olarak göstermektedir. Ancak Peck, bilinçdışının ilkel, anti-sosyal, zıtlıkların, gerilimlerin ve Şeytani özelliklerin kaynağı olarak algılandığı Freud'un Psikanalizi yerine bilgelik kaynağı olarak

algılandığı Jung'un Analitik Psikolojisi'ni tercih etmektedir (Peck, 1978, s. 262). Peck, "kolektif bilinçdışı" kavramını Tanrı'nın parçası; "bilinçli zihin" kavramını ise birey olarak insan şeklinde tanımlamaktadır. "Kişisel bilinçdışı" kavramı ise bu ikisinin arasındaki ortak alandır. Ona göre hem Tanrı'nın hem de bireyin ortak alanı olması dolayısıyla kişisel bilinçdışının karmaşa, düzensizlik ve iradeler arasındaki mücadeleye sahne olması kaçınılmazdır (Peck, 1978, ss. 298-299).

Eserlerinde inanç gelişimi konusuna da odaklanan ve klinik gözlemlerini bu gelişim üzerinde yoğunlaştıran Peck, James Fowler'ın *Stages of Faith: The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning* isimli eserinin de etkisiyle yeni bir gelişim modeli önermiştir. Ona göre manevi tekamül dört aşamaya ayırmak mümkündür. İlk aşamada (Kaotik-Anti-sosyal), kaotik hayatlar süren, asosyal, ilkesiz, manipülatif, kendi kendine hizmet eden ve çoğu zaman yasalara uymayanlar, ikinci aşamada (Resmi-Kurumsal) kilise, ordu, büyük şirketler ve hatta hapisane gibi resmî kurumlarda rahatlık bulanlar yer almaktadır. Üçüncü aşamada (Şüpheli-Bireysel), bilime inanan ve her şeyi sorgulayan şüpheliler, agnostikler ve kendisinin sosyal ve ilkeli bireyler olarak sınıflandırdığı, ailelerine odaklanan ve iyi ebeveynlik yapan bireylerle, gerçeği arayanlar vardır. Dördüncü aşamada (Mistik-Toplumsal) ise bir topluluk duygusuna ve gerçek bir merhamete sahip olan ve kendilerini "görünmeyen bir düzenin" parçası olarak hisseden rasyonel mistikler bulunmaktadır (1998, s. 188). Manevi tekamül, inancın sorgulanmasıyla başlamaktadır. Bu noktada mistikleri en olgun, inançlarında dogmatik olanları ise manevi açıdan en az olgun olarak görmek mümkündür. Bu modelin en belirgin özelliği, insan manevi açıdan tekamül ettikçe sevgi kapasitesinin artması ve korkunun giderek azalmasıdır. Merhamet, bir dereceye kadar acıdan kaynaklanmaktadır. Kendi kişisel iblislerini yenenler, benzer acıları çekenlere karşı özel bir empati kazanırlar (Carroll, 2013, s. 190). Peck, insanların bağımlılıkları azaldıkça daha bağımsız hale geldiklerini ve sonunda, birbirlerine bağımlı ruhlar topluluğunun aktif üyeleri haline dönüştüklerini belirtmektedir (s. 288).

Genel bir değerlendirme yapıldığında Manevi Gelişim Aşamaları ile Atvar-ı Seb'a arasında üç basamakta büyük bir paralellik olduğu görülmektedir. Buna göre Peck'in Kaotik – Anti-sosyal olarak isimlendirdiği aşama, taşıdığı özellikler bakımından tasavvuf geleneğindeki Nefs-i Emmare'ye benzemektedir. Tasavvufa göre bu basamakta nefis, benmerkezcilik, kibir, hırs, haset, kıskançlık, şehvete düşkünlük, kötülüğe eğilim gibi özellikler göstermektedir. İkinci aşama olan Resmi – Kurumsal Aşama ile Nefs-i Mülhime arasında bağlantı kurmak mümkündür. Bu

basamakta iyilikler yapmaya ve kötülüklerden vazgeçmeye çalışan ve kendine güveni zayıf olduğu için çevresel faktörleri fazlasıyla dikkate alan nefis, korku ve tereddüt içerisindedir. Bu durum ise güven duygusuna duyulan ihtiyaç sebebiyle şeyh ve liderlere bağlanma ihtiyacının duyulmasına ve sonuçta otoriter bir din anlayışının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ancak üçüncü aşamaya gelindiğinde Peck'in yaklaşımının özelde Batılı toplumlara, genelde de din-bilim düzliminin geçerli olduğu geleneklere uygun olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Buna göre bireyin eğitim durumu arttıkça şüpheciliği de artmakta ve din tarafından ifade edilen hususlar bu şüphecilik kriteri ile değerlendirilerek kabul edilmemektedir. Ancak din ile bilim arasında ayırım gözetmeyen, her iki olgunun da bir arada var olabileceğini düşünen ve inançları ile bilim arasında ayırım gözetmeyen kültürler açısından Peck'in ifade ettiği bu aşamanın toplumsal gerçeklik ile ilişkisi tartışmalıdır. Son aşama olan Mistik – Toplumsal Aşama, tasavvuf bakımından ifade edildiği şekliyle tam olgunluğun gerçekleştiği, nefsin saflaştığı, evreni bir bütün olarak algılanmaya başlandığı ve sevgi, saygı ve kabul duygularının belirginleştiği nefis-i kamile ile benzerlik göstermektedir.

Son olarak uzun yıllar tasavvufla da ilgilendiğini ifade eden Peck'in bazı düşüncelerinde İslami perspektifin yansımalarının olduğu görülmektedir. Örneğin kolektif bilinçdışını Tanrı'nın insandaki parçası olarak tanımlaması, "biz insana şah damarından daha da yakınız" (Kuran, 50:16), "biz ona kendimizden üfledik" (Kuran, 21:91) ayetleriyle paralellik göstermektedir. Bu konuda Peck, açık bir şekilde "*bilinçdışımız Tanrı'dır. İçimizdeki Tanrı'dır. Biz her zaman Tanrı'nın bir parçasıydık. Tanrı, her zaman bizimle beraberdi, şimdi de beraberdir ve daima beraber olacaktır*" (Peck, 1978, s. 281) demektedir. Hedef ve son nokta konusunda tasavvuftaki fena anlayışı ile örtüşen bir düşünce ile Peck, manevi gelişimin nihai hedefini, "insanın Tanrı ile bir olması" şeklinde belirtir. Bu ise insanın bilinçli zihniyle Tanrı'yı bilmesi, idrak etmesi ile mümkündür. Ona göre bilinçdışı Tanrı'nın insana kendisinden bir parça olarak verdiği bir armağan olduğuna göre manevi gelişimin hedefi de bilinçli benliğin Tanrı'ya erişmesi olarak da tanımlanabilir (Peck, 1978, s. 283).

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

3. Finansman/Destek:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

4. Katkı Oranı Beyanı:

Yazar, makaleye başkasının katkıda bulunmadığını beyan etmektedir.

5. Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- AUE, P. W., & CARRIGAN, H. L. (2000). *What inspirational literature do I read next?* Gale Group.
- CARROLL, B. (2013). *The third path: Breaching the materialistic wall, grow in spiritual awareness of life here and hereafter.* Agio Publishing House.
- FOWLER, J. W. (1981). *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning.* Harper & Row.
- FULLER, R. C. (2001). *Spiritual, but not religious: Understanding unchurched America.* Oxford University Press.
- HJELM, J. R. (2010). *The dimensions of health: Conceptual models.* Jones and Bartlett.
- NEUFELD, K. G. (2002). *Heartbreak and rage: Ten years under Sun Myung Moon.* Virtualbookworm Publishing.
- PALMISANO, J. (2007). *Contemporary authors* (C. 153). Gale.
- PECK, M. S. (1978). *The road less traveled: A new psychology of love, traditional values, and spiritual growth.* Simon and Schuster.
- PECK, M. S. (1983). *People of the lie: The hope for healing human evil.* Simon and Schuster.
- PECK, M. S. (1993a). *A world waiting to be born: Civility rediscovered.* Bantam Books.

- PECK, M. S. (1993b). *Further along the roadless traveled: The unending journey toward spiritual growth*. Simon & Schuster.
- PECK, M. S. (1993c). *Meditations from the road: Daily reflections from The road less traveled, and The different drum*. Simon & Schuster.
- PECK, M. S. (1997a). *Denial of the soul: Spiritual and medical perspectives on euthanasia and mortality*. Harmony Books.
- PECK, M. S. (1997b). *The road less traveled and beyond: Spiritual growth in an age of anxiety*. Simon & Schuster.
- PECK, M. S. (1998). *The different drum: Community making and peace*. Simon & Schuster Inc.
- PECK, M. S. (1999). *Golf and the spirit: Lessons for the journey* (1st ed). Harmony Books.
- PECK, M. S. (2005a). *Az seçilen yol: Sevginin, geleneksel değerlerin ve ruhsal tekamülün psikolojisine yeni bir bakış* (R. Özer & S. Ayanbaşı, Çev.). Akaşa.
- PECK, M. S. (2005b). *Glimpses of the Devil: A psychiatrist's personal accounts of possession, exorcism, and redemption*. Free Press.
- SEAWARD, B. L. (2013). *Health of the human spirit: Spiritual dimensions for personal health* (2. bs). Jones & Bartlett Learning.
- SEAWARD, B. L. (2018). *Managing stress: Principles and strategies for health and well being* (9. bs). Jones & Bartlett Learning.
- WESTERA, D. (2017). *Spirituality in nursing practice: The basics and beyond*. Springer Publishing Company.

M. SCOTT PECK AND THE THEORY OF STAGES OF SPIRITUAL GROWTH

 Mustafa ULU^a

Extended Abstract

One of the names that has left the deepest traces on the religious/spiritual lives of Western people in recent times is undoubtedly M. Scott Peck. Having graduated from both literature and medicine faculties, Peck, on the one hand, wanted to confront people with the fact that life is difficult, on the other hand, he tried to express the need for self-discipline and trusting a higher power through his experiences in both fields. In his works, which he wrote based on the experiences he gained in both his fictional stories and therapy sessions, he tried to show that science and religion, which are presented as alternatives/rivals to each other in the Western tradition, can come together. Like Tournier, Peck uses the “psychology of the unconscious” to assist people in their search for love, traditional values, and spiritual growth. He tries to integrate psychology and religion while seeking the spiritual meaning of individual identity by attributing a religious meaning to the unconscious. Thanks to his work on this subject, he is considered among the most important architects of Western mysticism. Especially his best-selling work, *The Road Less Traveled*, is considered an important touchstone at this point. This study has aimed to introduce M. Scott Peck, who has sold more than 15 million copies thanks to the works he published and has been on the New York Times bestseller list for more than thirteen years and to explain the Stages of Spiritual Growth theory, which he developed it based on clinical observations in an academical perspective. According to this theory, people begin their spiritual growth at a completely self-centered stage, and then, with the influence of culture and traditions, people turn to institutional organizations and submit to the directives of these organizations without a question. Afterward, due to the fact that the organizations in question do not

^a Assoc. Prof., Erciyes University, mustafaulu@erciyes.edu.tr

meet the expectations and the development of mental reasoning, people make some inquiries and as a result, they shift towards a kind of agnosticism or atheism. At this point, the effect of science-religion dualism, which is very strong in the West, on individual lives is clearly seen. In this tradition, when people start to have a scientific perspective, religion begins to lose its influence. Highly educated people usually take part in this stage, but a very small minority of them enter a mystical stage when they begin to realize that life is a whole, that there is no contradiction in the universe, and that some questions have no answers.

The most distinctive feature of this model is that the capacity for love increases and fear gradually decreases as people evolve spiritually. Compassion comes from pain to some extent. Those who defeat their own personal demons gain a special empathy for those who suffer similar pains (Carroll, 2013, p. 190). Peck states that as people's dependence decreases, they become more independent and eventually become active members of a community of interdependent spirits (p. 288).

Although three of his works have been translated into Turkish, the lack of sufficient information in the local literature about Peck's other works and the Stages of Spiritual Growth theory is the main motivation for this study. The document/text analysis technique, one of the qualitative research methods, was used in the research. In the analysis, the 15 books written by Peck were examined in detail and tried to evaluate his thoughts on spiritual growth.

His Books:

1978: *The Road Less Traveled: A New Psychology of Love, Traditional Values and Spiritual Growth*

1983: *People of the Lie: The Hope for Healing Human Evil*

1985: *What Return Can I Make? Dimensions of the Christian Experience*

1987: *The Different Drum: Community Making and Peace*

1990: *A Bed by the Window: A Novel of Mystery and Redemption*

1992: *The Friendly Snowflake: A Fable of Faith, Love and Family*

1993: *A World Waiting to be Born: Civility Rediscovered*

1993: *Meditations from the Road*

1993: *Further Along the Road Less Traveled: The Unending Journey toward Spiritual Growth*

1995: *In Search of Stones: A Pilgrimage of Faith, Reason and Discovery*

1995: *Gifts for the Journey: Treasures of the Christian Life*

1996: *In Heaven as on Earth: A Vision of the Afterlife*

1997: *The Road Less Traveled and Beyond: Spiritual Growth in an Age of Anxiety*

1997: *Denial of the Soul: Spiritual and Medical Perspectives in Euthanasia and Mortality*

1999: *Golf and the Spirit: Lessons for the Journey*

2005: *Glimpses of the Devil: A Psychiatrist's Personal Accounts of Possession, Exorcism, and Redemption.*

Finally, Peck, who stated that he was also interested in Sufism for many years, seems to have reflections of the Islamic perspective in some of his thoughts. For example, his definition of the collective unconscious as the part of God in man is in parallel with the verses “we are closer to man than [their] jugular vein” (Quran, 50:16). In this regard, Peck unequivocally states that “our unconscious is God. God within us. We were part of God all the time. God has been with us all along, is now, and always will be” (Peck, 1978, p. 281). Peck, with an idea that coincides with the understanding of evil in Sufism regarding the goal and endpoint, states the ultimate goal of spiritual development is “man's oneness with God”. This is possible by knowing and comprehending God with the conscious mind of man. According to him, since the unconscious is a gift given by God to man as a part of himself, the goal of spiritual development can also be defined as the conscious self's reaching God (Peck, 1978, p. 283).

Keywords: Psychology of Religion, M. Scott Peck, Spirituality, Growth.

Acknowledgements:

-

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work is original.

2. Ethics approval:

Not applicable.

3. Funding/Support:

This work has not received any funding or support.

4. Author contribution:

The author declares no one has contributed to the article.

5. Competing interests:

The author declares no competing interests.

